

Університети: з минулого у майбутнє

Посохов С. І.

(Рец. на кн.: Поляков Н. В., Савчук В. С. Классический университет: от идей античности к идеям Болонского процесса. – Д.: Изд-во ДНУ, 2007. – 596 с.)

У 2007 році вийшла друком книга відомих дніпропетровських вчених М. В. Полякова та В. С. Савчука, яка присвячена історії та сучасним проблемам класичного університету. По суті це вже друге видання праці (Див.: Поляков М. В., Савчук В. С. Класичний університет: еволюція, сучасний стан, перспективи. – К.: Генеза, 2004. – 416 с.). Нове видання, окрім того, що являє собою російськомовну версію, також значно розширено та доповнено. Зокрема, тут з'явився новий розділ «Классический университет и Болонский процесс – быть, а не казаться».

Останніми роками інтерес до історії та сьогодення університетів значно підвищився. І це зрозуміло, якщо зважити на роль університетів у суспільстві. Правда, подекуди, зокрема у нашому суспільстві, можна зустріти й байдуже ставлення до університетів. Для деяких людей університет – це лише один з «елементів» освітньої системи з вельми невизначеними метою та завданнями. Втім, в ході розмов про «європейські освітні стандарти» та здійснення деяких заходів із реформування освіти, стає зрозумілим, що університети мусять зайняти центральне місце в регіональних освітніх системах, а їх роль не може бути зведеною тільки до підготовки «фахівців». Одночасно, виникає необхідність досягнути непростий майже тисячолітній шлях університету, щоби збагнути, а що таке університет взагалі, а чим відрізняється сучасний університет, а яке майбутнє його очікує. Відповіді на ці та інші складні питання можна знайти у рецензованій праці.

Широкий хронологічний та географічний фон, на якому розгортається рух університетської ідеї, дозволяє сформувати уявлення про етапи цього поступу та розмаїття моделей університету, про основні принципи функціонування «класичного університету» та тенденції їх трансформацій. Паралельно висвітлюється історія університетів в Україні, взагалі з'ясовуються особливості історичної долі університетів Східної Європи. Автори викладають своє бачення перетворень в сучасній системі вищої освіти України, акцентують увагу на проблемних питаннях цих реформ.

Звичайно, масштабність завдання, яке поставили перед собою автори, зумовила певну лаконічність деяких міркувань, примушувала їх не заглиблюватися в проблему, а рухатися далі вперед, аби створити цілісне полотно розгортання університетської ідеї та реалізації університетської практики. Очевидно також, що деякі висновки чи твердження є дискусійними, або такими, що вимагають додаткової аргументації. Так, на нашу думку, дещо модерно виглядає, наприклад, така теза: «Можно с уверенностью сказать, что Аристотель закладывает в это время основы профессионального образования как системы, которая опирается на ряд базовых подходов. И среди них: дисциплинарная система знания...» (С. 18). Є декілька похибок у датуванні. Зокрема, є твердження, що Університетський статут 1804 р. для російських університетів було складено тоді, коли вже відкрився Казанський університет (С. 131); так само помилковою є зазначена дата заснування Харківського університету (С. 133). Але такі, здебільшого незначні, похибки є неминучими, коли реалізується будь-який масштабний проект. До того ж, не ці моменти характеризують рецензовану книгу.

Автори виявили й використали найновішу літературу, залучили праці зарубіжних фахівців. Звернемо увагу й на те, що кожен розділ супроводжується значним списком літератури й при бажанні можна легко віднайти джерела інформації, поглибити свої знання з певної теми. По суті, книга поєднує у собі риси наукової праці, навчального посібника та енциклопедичного довідника. За змістом вона безсумнівно розрахована на широкого читача (шкода лише, що тираж не здатен забезпечити цей попит). Очевидно, що ця праця стане вельми корисною для самого університетського середовища, бо годі й думати про корпоративну свідомість, якщо викладачі та студенти часто лише на рівні почуттів та деяких повсякденних практик пов'язують себе з університетською корпорацією. Сподіваємося, що цю книгу отримає й той чиновник, який здійснює чи планує перетворення в галузі освіти.

Повернемося до того, з чого починали: зазначена праця ще раз примушує нас замислитися над таким складним явищем як «університет», вона переконливо доводить, що без класичного університету неможливий рух уперед не тільки освіти та науки, а й суспільства взагалі. Давайте прислухаємося до цієї думки!